

Nr 5

Utlåtande i anledning av väckta motioner om rening av spillolja i ökad omfattning.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I:30 av herr *Johansson, Anders, m. fl.* och II:34 av herr *Lothigius* och fru *Sandström* hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående möjligheterna för utökad spilloljerening i syfte att spara valuta samt att i ökad utsträckning tillgodose landets oljeförsörjningsbehov i beredskapslägen.

I motionen framhålles, att vårt land årligen importerar 100 000 000 kg smörj- och transformatorolja till ett värde av över 50 miljoner kronor. Ökad motorisering kommer att öka importbehovet. Använd olja kastas nu ofta bort men erfarenheter, främst från utlandet, visar att ur spilloljor kan produceras smörjoljor, som är i klass med och i vissa avseenden överträffar nya oljor. Att icke rena och ånyo använda spilloljor är därför slöseri, ty därigenom kan valuta sparas, driftkostnader nedbringas, beredskapssynpunkter tillgodoses och föreningar av vattendrag undvikas. Erfarenheten har visat, att det är möjligt att på ett ekonomiskt lönande sätt rena spilloljor. Statliga verk bör därvid föregå med gott exempel. Uppsamling av oljorna kan erbjuda svårlösta organisationsproblem, som bör utredas. Offentlig auktorisation och normer för kvalitet etc. är emellertid nödvändig. Auktorisationsförfarande har införts i Norge. Utredning bör ske skyndsamt.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från kommerskollegium, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Industriförbundet, Svenska lantmännens riksförbund och petroleuminstitutet samt berett jämväl Svenska stadsförbundet tillfälle att avgiva yttrande. Förbundet har emellertid förklarat sig intet ha att i ärendet anföra.

Kommerskollegium erinrar till en början om vad collegium anfört i yttrande år 1956 över motioner med samma syfte som de här föreliggande. Collegium framhöll då, att företag som arbetade med spilloljerening haft att brottas med ekonomiska svårigheter och i de flesta fall tvingats nedlägga driften, men att en ny fabrik i Jönköpingstrakten byggts. Denna fabrik har numera hela sin kapacitet utnyttjad och ännu en fabrik har uppförts i Gävle, varjämte diskussioner förts om uppförande av ytterligare en fabrik i Norrland. Uppsamlingen av spilloljan är emellertid kostsam och erbjuder svårigheter. Att som i Norge utfärda bestämmelser om tillvaratagande av

spillolja och om auktorisation för vissa fabriker anser kollegium icke lämpligt under nu rådande förhållanden. Flera faktorer talar mot en mera betydande ökning av spilloljereningen. För vissa större industrier och statliga verk är det under fredstid icke lönande. Höga krav på oljans kvalitet nödvändiggör kontrollanalyser, vilket medför att renad spillolja ställer sig dyrare än ny olja. Även om renad olja kan erhållas till billigare pris än ny olja, måste detta vägas mot risken att livslängden hos dyrbara maskiner och motorer förkortas. I fråga om beredskapssynpunkterna hänvisar kollegium till riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap åtgöranden. Kollegium avstyrker utredningen.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap framhåller, att för flertalet konsumenter av smörjolja rening av spillolja icke torde vara ekonomiskt lönande. Vid avspärrning måste dock rening av spillolja tillgripas. Nämnden anför vidare, att rening kan ske på olika sätt, antingen i enklare anläggningar hos förbrukarna eller med mera genomgripande rening i fristående företag. I fråga om de senare har nämnden i sin planläggning vidtagit åtgärder för att säkerställa den fortsatta verksamheten i krig.

Genom en särskild sakkunnig har riksnämnden låtit utreda frågan om återvinning av smörjoljor. Härvid har framför allt de tekniska problemen klarlagts, men även vissa av de i förevarande motion framlagda spörsmålen. såsom uppsamling och lagring av spilloljor, har behandlats.

Nämnden har vidare i skrivelse till olika myndigheter framfört önskemålet att i den utsträckning det är förenligt med respektive verks ekonomi pröva rening av spillolja. Inom marinen finns en reningsanläggning i drift, där vissa smörjoljor renas. För arméns del har arméintendenturförvaltningen efter försök funnit, att rening icke är ekonomiskt lönande. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och generalpoststyrelsen renar i stor utsträckning sina spilloljor, medan järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och telestyrelsen icke anser det ekonomiskt lönande.

Riksnämnden är icke övertygad om att bestämmelser om auktorisation av spilloljerening m. m. liknande dem i Norge gällande är lämpliga i fredstid i Sverige och anför avslutningsvis följande:

Av vad som ovan anförts framgår att det med hänsyn till det nuvarande prisläget på smörjoljor icke synes vara möjligt att åstadkomma en ekonomiskt bärkraftig smörjoljerening i större omfattning. Härtill bidrar även de höga kvalitetskrav som vissa förbrukare uppsätter på oljorna. Problemet om smörjoljerening synes därför framför allt vara av intresse ur beredskapssynpunkt. Det är sålunda nödvändigt att en omfattande reningsverksamhet kommer till stånd i händelse av avspärrning eller krig. Den rening av smörjoljor som f. n. äger rum i begränsad omfattning utgör härvid en värdefull grundval för en utvidgad verksamhet i ett krisläge. Som ovan framgått har riksnämnden genom olika åtgärder sökt skapa ökade förutsättningar för de nu befintliga reningsföretagens verksamhet i fred genom att animera olika statliga myndigheter att rena spilloljor ävensom vidtagit åtgärder för att trygga företagens fortsatta verksamhet i händelse av krig.

Dessa åtgärder liksom övrig planering beträffande rening av spilloljor ingår som ett naturligt led i riksnämndens beredningsplanläggning på smörjoljeområdet. De problem i samband med rening av spilloljor som framhållits i förevarande motion till årets riksdag äro sålunda väl kända och beaktade av riksnämnden och synas därför ur de synpunkter som riksnämnden företräder icke behöva göras till föremål för särskild utredning.

Järnvägsstyrelsen anför följande:

För SJ:s vidkommande har frågan om rening av spillolja utretts senast 1954. Därvid konstaterades dels en viss obenägenhet hos företagets oljeförbrukare och oljeexperter att i nämnvärd utsträckning använda renad spillolja, dels att rening av spillolja ur ekonomisk synpunkt ej var fördelaktig. Man har därför förbrukat de ca 600 ton spillolja som årligen erhålles inom SJ genom att använda densamma såsom eldningsolja. Såsom motsvarande eldningsolja nr 4 är värdet på spilloljan ca 13 öre pr kg. Med en reningskostnad såsom anges i motionen av 35 öre pr kg, vartill kommer sk additiver som fordras för att en acceptabel olja skall erhållas, till en kostnad av 13 öre pr kg olja, blir priset på den sålunda renade oljan 61 öre pr kg, medan ny olja kostar 58 öre pr kg inkl. drums, vilka kunna försälas till ca 15:— kr pr st, vilket gör ca 8 öre pr kg. Det ställer sig därför ur SJ:s synpunkt ekonomiskt fördelaktigare att använda spilloljan såsom eldningsolja. Därtill kommer att SJ åtminstone icke hittills velat använda renad olja för fullt ut lika krävande smörjningsuppgifter som ny smörjolja.

För SJ tillkommer den svårigheten att företaget använder ett stort antal oljetyper (ca 30). Endast på större lokstationer är det möjligt att hopsamla större kvantiteter ensartade oljor.

I nuvarande ekonomiska läge saknar SJ intresse och personella resurser att göra något utredningsarbete på området.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelar, att den sedan år 1952 låtit rena spillolja. För den oljetyper styrelsen huvudsakligen använder innebär reningen en vinst av f. n. 13 öre/kg. Styrelsen har inga ogynnsamma erfarenheter av omraffinerad olja. Enligt styrelsens uppfattning skulle någon form av offentlig auktorisation kombinerad med kvalitetsnormer vara av värde.

Industriförbundet hänvisar till sitt yttrande år 1956 över en liknande motion. Däri anfördes, att de olika förbrukarna i allmänhet icke använder smörjoljor i sådana kvantiteter, att tillvaratagande av oljorna jämte filtrering, regenerering och omraffinering kunde ske hos förbrukarna. Man måste räkna med centraliserad behandling av oljorna med åtföljande transportkostnader. Det medför även risk för att spilloljor av olika kvalitet kommer att sammanblandas och svårigheter yppa sig att garantera de återvunna smörjmedlens egenskaper. Numera användes mer och mer olika speciella smörjmedel för olika ändamål. Det vore sannolikt, att innehavare av dyrbara motorer och maskiner vore benägna att bortse från den prisskillnad, som kunde förekomma, för att försäkra sig om att erhålla lämplig olja. Detta uttalande äger alltså giltighet. På sina håll inom industrien renar man f. n. spillolja men det torde vara i fall, där förbrukningen avser större mängder

olja av enhetliga kvaliteter, särskilt sådana i vilka inblandning av kemikalier ej förekommer. I andra fall blir kostnaderna så stora, att rening knappast kan komma i fråga under fredstid. I fråga om förhållandena ur beredskapssynpunkt hänvisar förbundet till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

Svenska lantmännens riksförbund anför, att de analyser av renad olja, som företagits, givit vid handen, att kvaliteten icke varit av den beskaffenhet, att förbundet kunnat rekommendera den. Förbundet anser, att framställningen av fullgod basolja genom rening av spillolja av samma ursprungsbeteckning ekonomiskt och tekniskt bjuder ringa svårigheter, men att det ställer sig annorlunda vid rening av många småkvantiteter av olika kvalitet. Någon garanti för kvaliteten kan då svårligen lämnas. Någon garanti för att olika erforderliga tillsatsmedel tillförts i rätt mängd får man heller icke. Förbundet finner det emellertid med hänsyn till de stora värden det gäller och ur allmän beredskapssynpunkt önskvärt att frågan utredes.

Petroleuminstitutet hänvisar till sitt yttrande över en motion år 1956. I yttrandet framhölls, att utvecklingen går mot användande av specialsmörjmedel. Teknisk sett är det möjligt återvinna smörjoljor för förnyad användning. För stora förbrukare, som har kontroll över den använda oljans kvalitet och uppsamling, torde det i många fall vara lönsamt att själva rena eller låta rena spilloljor. I övrigt torde under normala förhållanden sådan lönsamhet icke föreligga. Noggranna och kostsamma undersökningar av hopbragt material måste företagas. Vad institutet då anförde har visat sig riktigt. Utvecklingstendensen pekar på ytterligare ökad användning av specialsmörjmedel. Såväl den statliga förvaltningen som bilindustrin har i avsevärd grad skärpt fordringarna med avseende såväl på ingående basoljor och tillsatsmedel som på sammansättningen av den färdiga produkten och dess egenskaper.

Utskottet

I utlåtande nr 7 till 1956 års riksdag över motioner om utredning angående de tekniska och ekonomiska möjligheterna att rena s. k. spillolja uttalade utskottet med stöd av bl. a. remissyttrandena i ärendet, att dessa tekniska och ekonomiska möjligheter redan vore kända och prövade, varför någon utredning i ämnet icke vore påkallad. I de nu föreliggande motionerna föreslås en utredning om utökad spilloljerening i syfte att spara valuta och i ökad utsträckning tillgodose landets oljeförsörjningsbehov i beredskapslägen.

I det övervägande flertalet av de över motionerna avgivna yttrandena avstyrkes motionerna under hänvisning till bl. a. att spilloljerening under fredstid på skilda håll framstått såsom icke lönsam. Däremot har samstämmighet rått om värdet av en väl utbyggd verksamhet i ett beredskapsläge.

Det är självfallet icke möjligt för utskottet att ingå på en prövning av frågan om spilloljereningens lönsamhet och den renade spilloljans användbarhet, då dessa frågor endast torde kunna besvaras genom praktiska erfarenheter. Att dessa kan vara skiftande framgår bl. a. av olikheterna i uppfattningen om lönsamheten mellan exempelvis järnvägsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Dessa olikheter har uppgivits sammanhånga med bl. a. att järnvägsstyrelsen erhåller sin olja till ett lägre pris och kan använda sin spillolja såsom bränsle — ett förfarande som icke står väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till buds. Det är vidare uppenbart att hos såväl ett antal statliga verk som industrier och andra enskilda oljeförbrukare råder en viss obenägenhet att övergå från tidigare använda oljetyper till en ny produkt. Man har, även i fall då den renade spilloljan skulle ställt sig billigare, icke ansett vinsten vara så stor att man velat taga de risker för de dyrbara maskinerna som man, kanske ofta icke helt sakligt befogat, ansett följa med ett sådant utbyte.

Vad gäller de beredskapsmässiga synpunkterna på frågan spelar i en avspärrningssituation lönsamheten givetvis icke en tillnärmelsevis så stor roll som i tider med möjlighet till import av olja till rimliga priser. Utskottet vill erinra om de betydelsefulla åtgärder i beredskapssyfte som riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap företagit på ifrågavarande område och att de nu förefintliga eller planerade anläggningarna kan tjäna som bas för en beredskapsorganisation. Utskottet har även erfarit, att man inom nämnden hyser en mycket positiv uppfattning om den renade spilloljans kvalitet och mångsidiga användbarhet. I överensstämmelse härmed rekommenderar man, oavsett vad som härutinnan åtgjorts genom cirkulärskrivelser, under hand myndigheter och enskilda förbrukare att göra försök med användning av renad spillolja. Propaganda för spilloljerening bedrivs även av Skandinaviska oljecentralen.

Enligt vad utskottet inhämtat anses den i motionerna avsedda, renade spilloljan av expertis även utanför riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap såsom en högklassig produkt, inom många användningsområden helt jämställd med smörjoljor av vanlig typ. En utökad användning av renad spillolja skulle otvivelaktigt medföra fördelar från allmänekonomisk synpunkt. Det synes emellertid utskottet som om den propaganda för spilloljerening som nu bedrivs borde medföra ökat intresse för användningen av renad olja, därest denna även på längre sikt visar sig äga de goda egenskaper man vill tillskriva den. Utskottet förutsätter vidare att riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap även i fortsättningen effektivt bevakar beredskapsintressena på området.

Utskottet, som anser det av motionärerna upptagna spørsmålet betydelsefullt, finner med hänsyn till ovan anförda omständigheter tillräckliga skäl likväl icke föreligga för att den av motionärerna föreslagna utredningen nu kommer till stånd utan hemställer,

att de likalydande motionerna I:30 och II:34 icke må
föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 4 mars 1958

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Wolgast, Strandler, Anderson, Carl Albert,* Lundström, Sörlin,* Åkesson och Kaijser;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Svedberg, herrar Nestrup, Bark, Dickson, Östrand, Björkänge, Ekström i Björkvik, Carlsson i Huskvarna, Gustafsson i Uddevalla* och Lothigius.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Lothigius*.